

Філософія

УДК 165.12:159.955:316.32

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20315604>

До питання про форми специфікації свідомості у філософії

Чаус Андрій Денисович,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін

Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6841-5777>

Прийнято 08.05.2026 | Опубліковано: 20.05.2026

Анотація. У статті здійснено філософську концептуалізацію форм специфікації свідомості в контексті взаємодії її суб'єктивного, когнітивного та соціокультурного вимірів. **Мета** дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні свідомості як багаторівневого феномена та визначенні основних форм її прояву у сучасному філософському дискурсі, а також у виявленні можливостей інтеграції різних підходів до її осмислення. **Методи** дослідження ґрунтуються на системно-структурному, порівняльному та міждисциплінарному аналізі філософських концепцій свідомості. Застосовано методи концептуального узагальнення, аналізу та синтезу, що дозволили виявити обмеження окремих теоретичних підходів і обґрунтувати необхідність їх інтеграції. Окремо використано компаративний аналіз феноменологічної, аналітичної, когнітивної та соціально-філософської традицій. **Результати** дослідження показали, що сучасні філософські підходи до свідомості мають фрагментарний характер і зосереджуються на окремих

її аспектах: феноменологія – на суб'єктивному досвіді, аналітична філософія – на когнітивно-нейронних механізмах, когнітивна наука – на інформаційній обробці, а соціально-філософські концепції – на дискурсивній та культурній зумовленості. Встановлено, що жоден із підходів не забезпечує цілісного пояснення форм специфікації свідомості. Виявлено основні механізми взаємодії між індивідуальною та колективною свідомістю, серед яких комунікація, інтеріоризація, екстеріоризація, соціальна ідентифікація, символічна медіація та нормативна регуляція. Обґрунтовано, що свідомість функціонує як динамічна система, у якій взаємодіють суб'єктивний, когнітивний та соціокультурний рівні. **Висновки** полягають у тому, що доцільною є інтеграція існуючих підходів у багаторівневу модель свідомості, яка дозволяє подолати їхню однобічність. Запропоновано розглядати форми специфікації свідомості як способи організації досвіду на різних рівнях її функціонування. Такий підхід створює підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень свідомості та поглиблює розуміння її структури в умовах сучасного соціокультурного розвитку.

Ключові слова: свідомість, специфікація свідомості, інтерсуб'єктивність, когнітивні процеси, соціокультурний вимір, філософія свідомості, інтегративний підхід, суб'єктивний досвід.

On the question of forms of specification of consciousness in philosophy

Andrii Chaus,

Candidate of Philosophical Sciences (Ph.D.)

Associate Professor at the Department of Humanities

Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts

Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6841-5777>

Abstract. *The article provides a philosophical conceptualization of the forms of specification of consciousness in the context of the interaction of its subjective, cognitive and socio-cultural dimensions. **The purpose of the study** is to theoretically substantiate consciousness as a multi-level phenomenon and determine the main forms of its manifestation in modern philosophical discourse, as well as to identify the possibilities of integrating different approaches to its understanding. **The research methods** are based on a systemic-structural, comparative and interdisciplinary analysis of philosophical concepts of consciousness. The methods of conceptual generalization, analysis and synthesis were applied, which allowed to identify the limitations of individual theoretical approaches and justify the need for their integration. Separately, a comparative analysis of phenomenological, analytical, cognitive and socio-philosophical traditions was used. **The results of the study** showed that modern philosophical approaches to consciousness are fragmentary and focus on individual aspects of it: phenomenology - on subjective experience, analytical philosophy - on cognitive-neural mechanisms, cognitive science - on information processing, and socio-philosophical concepts - on discursive and cultural conditioning. It was established that none of the approaches provides a holistic explanation of the forms of specification of consciousness. The main mechanisms of interaction between individual and collective consciousness were identified, including communication, interiorization, exteriorization, social identification, symbolic mediation and normative regulation. It is substantiated that consciousness functions as a dynamic system in which the subjective, cognitive and socio-cultural levels interact. **The conclusions** are that it is advisable to integrate existing approaches into a multilevel model of consciousness, which allows overcoming their one-sidedness. It is proposed to consider the forms of specification of consciousness as ways of organizing experience at different levels of its functioning. Such an approach creates a basis for further interdisciplinary research*

of consciousness and deepens the understanding of its structure in the conditions of modern socio-cultural development.

Keywords: *consciousness, specification of consciousness, intersubjectivity, cognitive processes, sociocultural dimension, philosophy of consciousness, integrative approach, subjective experience.*

Постановка проблеми. У сучасному філософському дискурсі проблема свідомості залишається центральною і, водночас, однією з найскладніших для розуміння. Незважаючи на безліч теоретичних підходів і моделей, питання визначення свідомості досі не отримало остаточної та вичерпної відповіді. Це пов'язано з багатовимірністю феномену свідомості, який охоплює психологічний, соціокультурний, лінгвістичний та онтологічний виміри людського існування.

Актуальність дослідження форм специфікації свідомості у філософії полягає в необхідності уточнення категоріальних рамок, в яких описується свідомість, та визначення концептуальних меж її розуміння. У різних філософських традиціях – від класичного раціоналізму та феноменології до аналізу та постструктуралізму – свідомість представлена в різних формах: як інтенціональність, як рефлексивність, як лінгвістично опосередкована структура або як дискурсивно сконструйована реальність. Ця різноманітність підходів ускладнює формування цілісного уявлення про її специфікації.

Подальше ускладнення виникає з питанням про взаємозв'язок між індивідуальною та колективною свідомістю та її об'єктивацією у формі культури, мови, символічних систем та соціальних практик. У цьому контексті необхідний філософський аналіз механізмів, за допомогою яких свідомість набуває різних форм прояву та структурної організації.

Таким чином, проблема полягає у відсутності узгодженого філософського підходу до визначення конкретних форм специфікації

свідомості, що ускладнює як теоретичне розуміння, так і міждисциплінарну інтерпретацію в рамках сучасних гуманітарних наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні філософські дослідження свідомості демонструють зміщення фокусу від загального онтологічного визначення до аналізу її структурних та функціональних проявів. У рамках феноменологічної традиції значна увага приділяється проблемі мінімального «Я» та інтенційної структури досвіду. Зокрема, роботи Д. Захаві (D. Zahavi) [1] інтерпретують свідомість як переважно первинно самоданний процес переживання, у якому «Я» не є додатковим конструктом, а функціонує як імпліцитна структура досвіду. Водночас підкреслюється необхідність врахування інтерсуб'єктивного виміру, що порушує питання про соціальні форми специфікації свідомості, яким досі приділялося мало уваги.

В аналітичній філософії свідомості значний вплив мають концепції Д. Чалмерса (D. Chalmers) [2]. Він переосмислює так звану «важку проблему свідомості», яка стосується пояснення суб'єктивного досвіду в рамках фізикалістських моделей. Незважаючи на розвиток глобального робочого простору та інтегрованих інформаційних теорій, прихильники цього підходу зосереджуються переважно на когнітивно-нейронних механізмах та нехтують культурно-символічними формами свідомості. Це обмежує можливості для її багатовимірної специфікації.

Дослідження С. Дехаєне (S. Dehaene) [3] є значущими для когнітивної науки та нейрофілософії. Він розробив теорію глобального нейронного робочого простору та пояснив свідомість як результат глобальної інтеграції інформації в мозку. Б. Баарс (B. Baars) [4] дотримувався подібних підходів, досліджуючи механізми уваги та робочої пам'яті як умови виникнення свідомого досвіду. Однак ці моделі не враховують належним чином соціокультурне формування форм свідомості, створюючи таким чином теоретичну прогалину.

Роботи А. Сета (A. Seth) [5] представляють самостійну галузь досліджень. У рамках нейрокогнітивної парадигми він розглядає свідомість як процес «контрольованих галюцинацій», тобто як безперервне передбачення мозком реальності. Незважаючи на пояснювальну силу цього підходу, він переважно зводить свідомість до перцептивно-когнітивних механізмів, що ускладнює аналіз її семантичних та культурних форм.

У соціально-філософському контексті М. Кастельс (M. Castells) [6] зробив вагомий внесок в аналіз трансформації свідомості та ідентичності в мережевому суспільстві. Він показав, що цифрові комунікаційні структури змінюють методи саморефлексії та колективної свідомості. Однак механізми, що лежать в основі цих змін, досі недостатньо концептуалізовані з точки зору філософії свідомості.

У постструктуралістській традиції Дж. Батлер (J. Butler) [7] розглядає суб'єктивність як результат нормативних дискурсивних практик, що визначають межі мислення та саморозуміння. Це дозволяє визначити соціальну детермінацію свідомості, але водночас обмежує аналіз її феноменальної структури (самості).

Беручи до уваги сучасні міждисциплінарні дослідження, то варто звернути увагу на роботу К. Фрістона (K. Friston) [8], який розробив принцип вільної енергії як універсальну модель функціонування живих систем, включаючи когнітивні процеси. Ця теорія інтегрує нейронауку, фізику та теорію інформації, проте її філософське тлумачення свідомості залишається предметом дискусій, зокрема щодо питань сенсу та суб'єктивності.

Вітчизняні науковці також приділяють увагу дослідженню свідомості та тих процесів, які з нею пов'язані. Так, наприклад, І. Візнюк [9] разом із колегами досліджуючи «концептуальні підходи до визначення психіки та її можливого відтворення в штучних системах» зазначили, що свідомість представлена як ключовий вимір психіки, що забезпечує суб'єктивний досвід,

інтенціональність та самоаналіз – це ті елементи, які штучні системи наразі не можуть повністю відтворити. Хоча ШІ може імітувати когнітивні процеси, його функціонування не вимагає справжньої свідомості, що підкреслює фундаментальну різницю між людським та штучним інтелектом [9].

В. Жадько обґрунтував, що свідомість людини визначається напругою між суб'єктивно-образним сприйняттям світу та прагненням до об'єктивного, раціонального його осмислення, що часто призводить до викривлення реальності. Нездатність свідомості повною мірою підпорядкувати поведінку об'єктивному розуму зумовлює як особистісні, так і суспільні кризи, включаючи руйнівну взаємодію людини з природою та соціумом [10].

Отже, огляд сучасних підходів показує, що, незважаючи на значний прогрес у дослідженні окремих аспектів свідомості, єдиної концептуальної моделі її форм специфікації не існує. Феноменологічні підходи нехтують соціальним виміром, аналітичні підходи зводять свідомість до когнітивних процесів, а соціально-філософські підходи недостатньо досліджують її феноменальну структуру.

Таким чином, актуальною залишається проблема узгодження різних рівнів аналізу свідомості – індивідуального, когнітивного та соціально-культурного. Саме ця проблематика визначає наукову новизну дослідження, спрямованого на концептуалізацію форм специфікації свідомості як багатовимірного філософського феномену.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний прогрес у сучасних дослідженнях свідомості, визначення характеристик свідомості залишається концептуально неповним. Аналіз існуючих наукових праць показує, що хоча сучасні підходи дозволяють проводити поглиблені дослідження окремих аспектів свідомості, вони не забезпечують цілісного розуміння її структурної диференціації та її проявів у різних онтологічних та соціокультурних вимірах.

По-перше, питання інтеграції різних рівнів аналізу свідомості залишається невирішеним. Феноменологічні дослідження зосереджуються на описі суб'єктивних переживань та інтенційних структур, але нехтують соціальними та культурними факторами, що формують свідомість. Аналогічно, аналітичні та нейрокогнітивні підходи пояснюють механізми свідомості через процеси мозку та інтеграцію інформації, але зводять їх до фізикалістських моделей, нехтуючи вимірами сенсотворення та формування цінностей. Соціофілософські та постструктуралістські концепції, у свою чергу, підкреслюють дискурсивну та культурну детермінацію свідомості, але недостатньо прояснюють її внутрішню феноменальну структуру. Тому відсутня цілісна теоретична модель, яка інтегрує індивідуальний досвідний, когнітивний та соціокультурний рівні визначення свідомості.

Друга невирішена проблема стосується недостатнього розвитку концепції «специфікації форм свідомості». Більшість сучасних досліджень зосереджені на властивостях свідомості (інтенційність, рефлексивність, суб'єктивність) або її функціях, тоді як питання структурних форм її прояву – що розуміються як стабільні способи організації досвіду – розглядається лише фрагментарно. Відсутність чіткої категоріальної основи перешкоджає як теоретичному розумінню проблеми, так і міждисциплінарному діалогу.

Третя проблема стосується взаємозв'язку між індивідуальною та колективною свідомістю. Хоча сучасні дослідження визнають існування соціально опосередкованих форм свідомості (особливо в цифровій сфері), механізми переходу між індивідуальним досвідом та надіндивідуальними структурами все ще недостатньо вивчені. Це обмежує можливості пояснення того, як виникають спільні значення, ідентичності та когнітивні моделі в соціальних групах.

Важливо підкреслити, що мало уваги приділяється динамічному аспекту свідомості, тобто перехідним процесам між її різними модальностями.

Більшість теорій описують свідомість статично та ігнорують її процесивність, контекстуальність та залежність від комунікативних практик. Це обмежує наше розуміння свідомості як відкритої системи, яка постійно трансформується.

Ці прогалини є не лише теоретично, а й практично значущими. Відсутність цілісного підходу до визначення форм свідомості перешкоджає розвитку міждисциплінарних досліджень, зокрема в когнітивній науці, психології, освітніх технологіях та соціальній комунікації. Крім того, це обмежує застосування філософських концепцій свідомості аналізом актуальних питань, пов'язаних з цифровізацією, зміною ідентичності та впливом інформації на особистість.

Таким чином, дане дослідження має на меті подолати ці обмеження шляхом розробки узагальненої концептуальної моделі форм свідомості. Це передбачає уточнення категоріальної основи, зокрема визначення поняття «форми свідомості» як структурної та функціональної організації досвіду, а також інтеграцію феноменологічних, когнітивних та соціо-філософських підходів. Цей підхід не лише систематизує існуючі наукові ідеї, але й визначить механізми взаємодії між різними рівнями свідомості.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі комплексного осмислення форм специфікації свідомості як багатовимірного феномену та подоланні фрагментарності сучасних підходів. Очікується, що результати роботи сприятимуть поглибленню теоретичного розуміння свідомості та створять підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень у цій сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є концептуалізація форм специфікації свідомості у сучасному філософському дискурсі через аналіз її суб'єктивного, когнітивного та соціокультурного вимірів та обґрунтування можливостей їх інтеграції в цілісну теоретичну модель.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань: проаналізувати сучасні філософські підходи до розуміння свідомості та виявити їхні обмеження у поясненні її форм; дослідити механізми взаємодії між індивідуальною та колективною свідомістю; окреслити можливості інтеграції феноменологічного, аналітичного, когнітивного та соціально-філософського підходів у єдину багаторівневу модель специфікації свідомості.

Реалізація зазначеної мети дозволить уточнити категоріальний апарат дослідження свідомості, подолати фрагментарність існуючих теоретичних підходів та поглибити розуміння свідомості як багатовимірного, динамічного та інтерсуб'єктивно зумовленого феномена.

Виклад основного матеріалу дослідження. Свідомість як проблема філософії постає не лише як феномен внутрішнього переживання, а й як складна, багатогранна система, що проявляється в різних формах залежно від взаємодії індивіда зі світом. У цьому контексті свідомість не слід розглядати як статичну сутність, а радше як процедурну структуру, що виникає в результаті взаємодії індивідуального досвіду, когнітивних механізмів та соціокультурних впливів.

У сучасній філософії свідомість осмислюється в межах кількох провідних підходів, кожен із яких висвітлює окремі її аспекти, але водночас виявляє певні обмеження у поясненні форм її специфікації (табл.1).

Таблиця 1

Аналіз сучасних філософських підходів до розуміння свідомості

Філософський підхід	Характеристика свідомості
Феноменологічний підхід	Свідомість розглядається як безпосередній досвід і зосереджується на інтенціональності, суб'єктивності та структурі досвіду. Його сильною стороною є глибокий аналіз суб'єктивного виміру свідомості, який розкриває внутрішні механізми смислотворення. Однак цей підхід має обмеження: він нехтує соціальними, культурними та

	лінгвістичними факторами, які суттєво впливають на форми свідомості, особливо в сучасному суспільстві.
Аналітичний підхід	Цей підхід досліджує свідомість як взаємозв'язок між психічним та фізичним і розвиває концепції фізикалізму, функціоналізму та репрезентаціоналізму. Така концепція забезпечує логічну чіткість і намагається пояснити свідомість через когнітивні та нейрофізіологічні процеси. Однак, як правило, він зводить свідомість до функціональних або мозкових станів, нехтуючи її якісними, феноменальними та семантичними вимірами.
Когнітивно-науковий підхід	Тут свідомість розглядається як результат обробки інформації, зосереджуючись на механізмах уваги, пам'яті та прийняття рішень. Він довів свою ефективність у поясненні функціональних аспектів свідомості та розробці моделей, що моделюють її в штучних системах. Однак він часто нехтує аспектами суб'єктивного досвіду та інтенціональності, обмежуючи таким чином розуміння свідомості суто операційним рівнем.
Соціально-філософський і постструктуралістський підходи	В даному випадку свідомість виступає продуктом соціальних взаємодій, дискурсивних практик та культурного контексту. Дані підходи наголошують на її залежності від мови, влади та історичних умов – важливого аспекту для розуміння її колективних форм. Однак вони часто недооцінюють індивідуальний досвідний аспект свідомості, що призводить до надмірної соціалізації.
Інтегративні та міждисциплінарний підходи	В цих поглядах поєднується філософія, нейронаука та штучний інтелект з метою розробки складних моделей свідомості як багаторівневої системи. Вони відкривають нові можливості для синтезу знань, але стикаються з труднощами узгодження різних методологій та рівнів опису, що ускладнює розробку єдиної теоретичної бази.

Джерело: власна розробка автора на основі джерел [11-17]

Таким чином, як бачимо з таблиці 1 жоден із сучасних підходів не забезпечує вичерпного пояснення форм специфікації свідомості. Їхні обмеження зумовлені або однобічністю (зосередженням на одному вимірі), або відсутністю узгодженості між різними рівнями аналізу. Це зумовлює необхідність розробки інтегративного підходу, який би поєднував феноменальний, когнітивний та соціокультурний виміри свідомості та дозволяв більш повно розкрити її структурні форми.

Що стосується взаємодії між індивідуальною та колективною свідомістю, то вони розвиваються як взаємний процес: з одного боку, індивідуальні значення, ідеї та ставлення формують колективні структури; з іншого боку, соціокультурне середовище визначає зміст і форму індивідуального мислення. Цей процес розгортається через кілька взаємопов'язаних механізмів [18].

Першим фундаментальним механізмом є комунікація, особливо мовна. За допомогою мови індивід не лише висловлює свої думки, але й засвоює колективні значення, норми та інтерпретації реальності. Таким чином, свідомість формується як інтерсуб'єктивний простір, у якому особиста думка постійно опосередковується соціальним досвідом.

Другий механізм – інтеріоризація, процес, за допомогою якого людина засвоює соціальні норми, цінності та моделі поведінки. Колективна свідомість потім трансформується у внутрішні переконання, які визначають мотивацію, оцінки та сприйняття світу індивідом. Одночасно, через екстеріоризацію, індивід проєктує власні смисли в соціальний простір, тим самим впливаючи на колективні ідеї.

Третій механізм – соціальна ідентифікація, за допомогою якої індивід ідентифікує себе з певними групами, спільнотами чи культурами. Це

призводить до прийняття колективних значень як «власних» і одночасно сприяє їх відтворенню в соціальній практиці.

Важливу роль відіграє також символічна медіація, що здійснюється через культурні коди, знаки, медіа та інформаційні технології. У сучасному цифровому середовищі цей механізм значно посилюється, оскільки колективна свідомість формується не лише безпосередньою взаємодією, а й глобальними інформаційними потоками, які впливають на індивідуальне сприйняття реальності [19; 20].

Ще одним механізмом є нормативне регулювання соціальними інститутами (освіта, право, політика). Вони визначають межі прийнятного мислення та поведінки, впливаючи таким чином на розвиток індивідуальної свідомості відповідно до колективно прийнятих норм.

Одночасно діє механізм зворотного зв'язку від індивідуальної до колективної свідомості, що проявляється у творчості, інноваціях, критичному мисленні та соціальному активізмі. Індивіди здатні трансформувати усталені колективні уявлення та тим самим ініціювати зміни в культурі, науці та суспільстві [18].

Таким чином, взаємодія між індивідуальною та колективною свідомістю має динамічний і взаємозумовлений характер. Вона здійснюється через комунікацію, інтеріоризацію та екстеріоризацію, соціальну ідентифікацію, символічну медіацію та нормативну регуляцію, що забезпечує постійне відтворення і трансформацію свідомості як індивідуального, так і суспільного феномену.

На нашу думку, інтеграція сучасних підходів до розуміння свідомості є не лише бажаною, але й необхідною для подолання її фрагментації. Кожен з основних підходів – феноменологічного, аналітичного, когнітивного та соціо-філософського – охоплює лише певний вимір свідомості; тому їх поєднання

можливе лише шляхом розробки багаторівневої моделі, в якій ці підходи доповнюють один одного, а не суперечать один одному.

Перша крок інтеграції полягає у структуруванні свідомості на рівні, причому кожен теоретичний підхід відповідає певному рівню аналізу. Феноменологія описує суб'єктивний досвід (інтенційність, емоційні переживання), когнітивна наука – функціонально-операційний рівень (обробка інформації), аналітична філософія – логіко-концептуальну реконструкцію, а соціальна філософія – інтерсуб'єктивний та культурний контексти. Ця класифікація дозволяє уникнути редукціонізму та зберігає специфічність кожного підходу.

Другим аспектом є принцип взаємодоповнюваності, згідно з яким різні теорії описують різні аспекти одного й того ж явища. Наприклад, феноменологічний досвід не виключає нейрокогнітивні механізми, а соціальні структури не виключають індивідуальний досвід. У цьому випадку свідомість постає як багатовимірна система, яку неможливо звести до одного рівня.

Третьою передумовою інтеграції є введення спільного категоріального ядра, яке дозволяє координувати різні підходи. Цим ядром може бути поняття «форми специфікації свідомості», що інтерпретується як спосіб організації досвіду на певному рівні: індивідуальному, когнітивному чи соціальному. Це забезпечує єдину аналітичну основу для опису різних проявів свідомості.

Четверта можливість полягає в розгляді динамічної природи свідомості, тобто переходів між її формами. Інтегративна модель повинна описувати не лише окремі стани, але й механізми їх взаємного переходу: від образно-асоціативного мислення до раціонального, від індивідуального досвіду до колективних значень і навпаки. Це дозволяє розглядати свідомість як процес, а не як статичну структуру.

П'ятим важливим аспектом є міждисциплінарний синтез, який передбачає використання результатів досліджень з філософії, когнітивної

науки, нейронауки та соціології. Цей підхід розширює емпіричні та теоретичні основи дослідження, одночасно вимагаючи чіткого розмежування між рівнями пояснення, щоб уникнути методологічної плутанини.

Відтак, така інтеграція призводить до цілісної моделі, в якій свідомість зображується як багатогранна, динамічна та інтерсуб'єктивно обумовлена система. Ця модель не лише гармонізує існуючі теоретичні підходи, але й більш повно пояснює різноманітність феноменів свідомості, зберігаючи баланс між її суб'єктивними, когнітивними та соціокультурними вимірами.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило визначити, що питання свідомості залишається відкритим і багатогранним у сучасному філософському дискурсі, і жодна єдина теоретична модель не може повністю пояснити її різноманітні форми. Аналіз основних філософських підходів показав, що феноменологічна традиція зосереджується на суб'єктивному досвіді, аналітична традиція – на когнітивно-фізіологічних механізмах, когнітивна наука – на обробці інформації, а соціально-філософські концепції – на дискурсивній та культурній детермінації свідомості. Однак кожен із цих підходів має свої обмеження, оскільки зводить свідомість лише до одного з її вимірів.

В ході наукової розвідки обґрунтовано, що свідомість функціонує як багаторівнева система, в якій взаємодіють суб'єктивно-емпіричні, когнітивні та соціокультурні компоненти. Ця взаємодія відбувається через різні механізми, найважливішими з яких є комунікація, інтеріоризація та екстеріоризація, соціальна ідентифікація, символічна медіація та нормативне регулювання. Ці механізми забезпечують постійний зв'язок між індивідуальною та колективною свідомістю, надаючи їй динамізму та впливаючи на її розвиток.

І найголовніше, це те, що було здійснено спробу обґрунтувати інтеграцію різних теоретичних підходів в єдину багаторівневу модель свідомості. Ця модель базується на принципі взаємодоповнюваності та розглядає свідомість

як процес, що об'єднує феноменальний досвід, когнітивні механізми та соціокультурні структури. Ключовою концепцією запропонованого підходу є «форми специфікації свідомості», які дозволяють описувати різні способи організації та прояву.

Практична цінність отриманих результатів полягає в їхньому потенційному застосуванні до майбутніх міждисциплінарних досліджень у філософії, когнітивній науці, психології та соціальних науках, а також у їхньому внеску в розуміння сучасних процесів трансформації свідомості в цифровому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Zahavi D. Self and Other: Exploring Subjectivity, Empathy, and Shame. Oxford: Oxford University Press, 2014. URL: https://books.google.com.ua/books?id=L4tVBQAAQBAJ&pg=PR7&hl=uk&source=gbps_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false
2. Chalmers D. Reality+: Virtual Worlds and the Problems of Philosophy. New York: W. W. Norton & Company, 2022.
3. Dehaene S. Consciousness and the Brain: Deciphering How the Brain Codes Our Thoughts. New York: Viking, 2020. URL: https://books.google.com.ua/books?id=CWw2AAAAQBAJ&pg=PA1&hl=uk&source=gbps_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false
4. Baars B. J. A cognitive theory of consciousness, Cambridge University Press, 1988.
5. Seth A. Being You: A New Science of Consciousness. London: Faber & Faber, 2021. URL: https://files.spiritmaji.com/books/self-help/Being%20You%20_%20A%20New%20Science%20of%20Co%20-%20Seth,%20Anil.pdf

6. Castells M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford: Wiley-Blackwell, 2020. URL: [https://memotef.web.uniroma1.it/sites/default/files/file%20lezioni/Manuel%20Castells%20-%20The%20Rise%20of%20the%20Network%20Society,%20With%20a%20New%20Preface_%20Volume%20I_%20The%20Information%20Age_%20Economy,%20Society,%20and%20Culture%20\(Information%20Age%20Series\)%20\(2010,%20Wiley-Blackwell\)%20-%20libgen.lc_.pdf](https://memotef.web.uniroma1.it/sites/default/files/file%20lezioni/Manuel%20Castells%20-%20The%20Rise%20of%20the%20Network%20Society,%20With%20a%20New%20Preface_%20Volume%20I_%20The%20Information%20Age_%20Economy,%20Society,%20and%20Culture%20(Information%20Age%20Series)%20(2010,%20Wiley-Blackwell)%20-%20libgen.lc_.pdf)
7. Butler J. The Force of Nonviolence. London: Verso, 2020. URL: <https://iberian-connections.yale.edu/wp-content/uploads/2020/09/The-Force-of-Nonviolence-An-Ethico-Political-Bind-by-Judith-Butler.pdf>
8. Friston K. A free energy principle for a particular physics. 2019. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.1906.10184>
9. Візнюк І. М., Долинний С. С., Саранча І. Г., Долинна А. С. Концептуальні підходи до визначення психіки та її можливого відтворення в штучних системах. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2024. №1. С. 36–41. DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-1-4>
10. Жадько В. Суб'єктивне та об'єктивне в ситуації екзистенційного вибору мотивації поведінки. *Ідеї. філософічний журнал. спеціальні наукові питання*. 2025. №1(25)-2(26). С. 28-48. DOI: [https://doi.org/10.34017/1313-9703-2025-1\(25\)-2\(26\)-28-48](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2025-1(25)-2(26)-28-48)
11. Яковець Т. А. Свідомість як об'єкт наукового пізнання: теоретичний аналіз і методологічні виклики. *Перспективи та інновації науки*. 2025. №7(53). С. 1677-1687. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7\(53\)-1677-1687](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-1677-1687)
12. Пацев А. Онтологічно-гносеологічний аналіз віри як феномену свідомості: постановка проблеми. *Філософія та управління*. 2025. №4(8). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.4.11>

13. Лютко Н. В., Сустретов А. С., Ігнат'єв В. А. Проблема предмету та методу філософської науки в зарубіжній філософії XXI століття. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. №3. С. 82-88. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v056.2025.13>
14. Кременева Т. В. Напрями досліджень когнітивної науки в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Том 30 (69). № 2. Ч. 2. С. 54-58. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.2-2/11>
15. Велитченко Л. К. Когнітивні процеси як суб'єктна динамічна система свідомості. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/9_2011/10.pdf
16. Бегеза Л. Є. Психологічні особливості свідомості та самосвідомості особистості. *Актуальні проблеми психології*. Том XI. Вип. 16. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v11/i16/27.pdf>
17. Каліщук С. Об'єктивний підхід до трактування свідомості: нейрофізіологічний, фізичний і математичний дискурси. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2019. №45. С. 178–202. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2019-45.178-202>
18. Знаменський Д. В., Предместніков О. Г. Взаємоперетин індивідуальної та колективної свідомості під час сучасної війни в Україні. *Філософія та управління*. 2025. №(6). С. 1-10. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041248X/2025.2.03>
19. Сенченко О. М. Медіапсихологічний захист в сучасному інформаційному суспільстві. URL: <https://openarchive.nure.ua/bitstreams/fl91d8d-7617-4e29-8ad8-f1a2f79a9c5a/download>

20. Макух-Федоркова І. Масова комунікація в соціальних мережах крізь призму класичних теорій. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2025. №52. С. 99–110. DOI: <https://doi.org/10.31861/mhpi2025.52.99-110>